

FUMURI ARCHEOLOGICE

SCORNITE

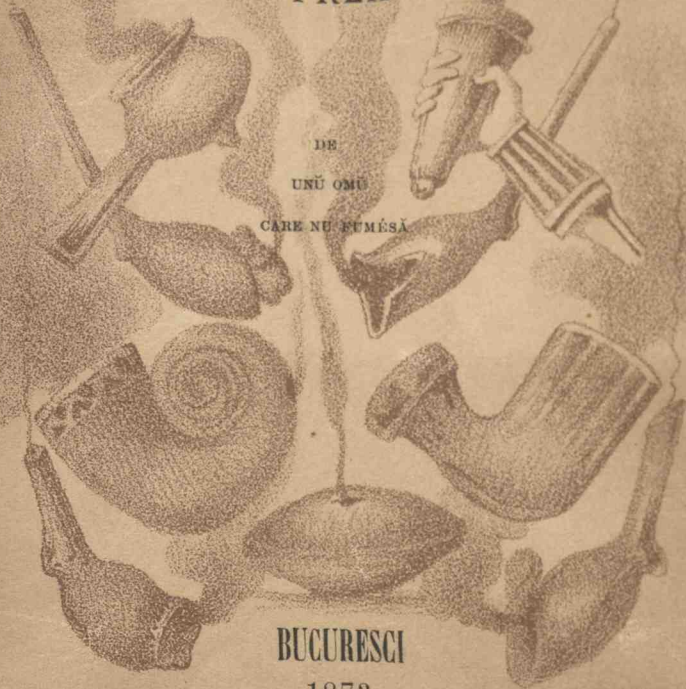
DIN

LULELLE PREHISTORICE

DE

UNU OMU

CARE NU FUMESA

BUCURESCI

1873.

FUMURI ARCHEOLOGICE

SCORNITE

DIN

LULLELE PREHISTORICE

Inv. 1174

FUMURI ARCHEOLOGICE

SCORNITE

DIN

LULLELE PREHISTORICE

DE

A. I. ODOBESCU.

BIBLIOTECA
J. AI. CANTACUZIN

BUCURESCI

TYPOGRAPHIA CURTII (LUCRATORII ASSOCIATI)

12, PASSAGIULU ROMANU, 12

1873.

103833

C9953

Extrasă din *Columna lui Traiană*
din No.
15 februarie 1873.

B.C.U. Bucuresti

C103833

Scimă de-o-cam-dată atât de puțină assupra
vechilor locuitori ai țerei noastre; amă dobân-
dită încă, prin a noastră propriă lucrare, așa de
puține cunnoscințe despre anticuitățile naționale,
ne amă câștigat pêne acum așa de puțină cre-
dință în cercurile sciințifice alle lumii civilisate,
încât, dău, nu s'ară pré cădé să ne mîncăm de
îndată acea brumă de credință, cumă dăce româ-
nul, prin emitterea unoră hypothese de o natură,
mai multă sêu mai puțină fantastică, care nu potă
să provôce decâtă ună zîmbetă ironică pe buzele
adevêraților ómenî de sciință.

Acéstă cugetare a fostă din noă deșteptată în
mine mai deunăđi citindă, în Trompetta Carpa-
ților din 4/16 februarî (N° 1045, annulă allă IX)
încă ună articolă, sub rubrica : *Archeologia*, sub-
scrisă de d. Cesar Bolliac. Într'însulă e vorba
de *Usulă fumatulă din timpî prehistoricî*, și e-

ruditulă președinte alllă comitetului nostru archeologică ne spune că Pomponiū Mela, acellū geografū spaniolū ce scriea latinesce cu 60-70 de annī înaintea concuistei Daciei de către Traianū, «atribuiă *numai* Thracilorū cellorū vechi usulū «fumatului;» apoi adaogă că : «Daci, alle cărorū «obiceiuri urmază să fi fostū mai acelleași cu alle «vechilorū Thraci, *nu mai este îndouială* că fu-
«maū, că fumaū din lulea prin vrē-unū feliū de
«țeve subțiri care n'aū pututū să resiste pēnē la
«noi»; în fine ne arrată că d-lui a găssitū însuși
pēnē acumū, «printre vase și cioburi de vase
prehistorice,» în trei localități diferite, la Voda-
stra din Romanați, la Hunia de lūngă Calafatū,
și la Piscu-Crassani de pe Ialomița, trei lulelle de
lutū negru, care suntū leite poseclite «lulelle ro-
mānesci» !

Iată o frumósă descoperire archeologică, și
cândū unū omū ca d. Bolliac o întemeiēză pe
carte letinēscă, passă de nu te minuna !

La noi lumea nu se pré occupă de archeolo-
giă, și prin urmare pôte cu înlesnire să crēdă
în erudițiunea ori-cui. De ce ânsē noi, déca în a-
devērū ne taiă capulū și déca ne interessămū la
starea de cultură a compatrioților noștri,—de ce
să ne facemū o glumă din miđū-lócele ce avemū
pentru a'i instrui ? De ce să nu trattămū sciința
cu seriositatea ce i se cade și să n'o presintămū,
pre câtū ne dă mâna, sub aspectulū ei cellū ade-
vērātū și respectabilū, atâtū publiculū românū,

care p^ote av^e o naivă încredere în noi, cât^u și străinilor cari ne judecă cu mai multă justeț^ă, dar și cu mai pușină îng^odui^elă?

E^u cred^u că aceste idei ar^u trebui să călăuzescă pe toți aceia cari, cu p^enna s^eu cu limba, vor^u să contribuie la lățirea cunnoscințelor^u de orⁱ-ce natură printre poporul român^u, s^eu să respândescă prin străin^etate noțiuni sciințifice despre patria n^ostră.

Cu ac^estă înv^ețătură aș^u vr^e d^oră să se all^egă bine-voitorul^u cititor^u, din pagin^ele ceⁱ sta^u di-
naint^e.

Restul^u e numai fum^u !

Să cătăm^u d^er^u, pe urmele d-lui Bolliac, a aduna fumul^u din anticuitate, și să ne întrebăm^u și noi decă cu adev^er^u ell^u a esșit^u din lulelle prehistorice.

Cu vr^e o cincⁱ sute de anni mai naint^e de Pomponi^u Mela, părintele istoriei, ellenul^u Herodot^u auⁱdis^e că Massageț^u, un^u popor^u care locuⁱa din-
collo de Marea Caspică, pe malurile rîlul^u Arax^u, —rî^u mai mare chiar^u decăt^u Dunărea,—că «Mas-
«sageț^u descoperise un^u copaci^u alle căruⁱ fructe
«ei le arrunca^u pe jaratec^u, stând^u cu grăm^edă
«adunați împrejurul^u focul^u, și din fumul^u ce
«se înalță, și pe care^ul^u mirosia^u, ei se îmb^eta^u,
«precum^u Greciⁱ din vin^u; și cu căt^u mai mult^u

«arruncau de acelle fructe pe focu, cu atâtă mai multu se îmbetau, pene în sfērșitu se sculau și «se puneau pe cantece și pe jocuri.» ¹⁾

Altă unde-va, totu Herodotu mai dice că »Scy-
«ții, intrându sub nesce accoperișuri de pîslă, punu
«semență de cânepă pe petre roșite în focu ; și
«cându acea semență începe a arde, ea respānde-
«sce unu fumū mai tare decâtu aburulū băilorū din
«Grecia; și Scyții, ametiți de acea aburēlă, se punu
«pe urlete. Acēsta le servă lorū de baie.» ²⁾

Aci pōte, precumū observă d. G. Rawlinson, traducătorulū englesū allū lui Herodotu ³⁾, scrii-
torulū ellenū a confundatū douē usuri distincte
alle Scytilorū : adecă, pe de o parte, băile de a-
burū pe care le întrebuintēză āncō și adī Russiī,
producēndū aburēla prin turnare de apă pe petre

1) Herodoti lib. I, §. 202 : „Αλλα δὲ σφι ἐξευρῆσθαι δένδρεα
»καρποὺς τοιούσδε τινὰς φέροντα, τοὺς ἐπεῖτε ἂν ἐς τὸ αὐτὸ συνελθῶσι
»κατὰ εἰλας καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται κύκλῳ περιζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ
»τὸ πῦρ, ὁσφραινομένους δὲ καταγιζόμενου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλομέ-
»νου μεθύσκεσθαι τῇ ὁσμῇ κατὰ περ Ἑλλήνας τῷ οἴνῳ, πλεῖνός δὲ ἐπι-
»βαλλομένου τοῦ καρποῦ μᾶλλον μεθύσκεσθαι, ἐς ὃ ἐς ὄρχησίν τε ἀνίσ-
»τασθαι καὶ ἐς αἰοδὴν ἀπικνέεσθαι“.

2) Idem. lib. IV. § 75 : „Ταύτης ὧν οἱ Σκύθαι τῆς καννάβιος τὸ
»σπέρμα ἐπεὰν λάβῃσι, ὑποδύνουσι ὑπὸ τοὺς πῖλους, καὶ ἔπειτα ἐπι-
»βάλλουσι τὸ σπέρμα ἐπὶ τοὺς διαφανέας λίθους τῷ πυρὶ τὸ δὲ θυμῇ-
»ται ἐπιβαλλόμεν, καὶ ἀτμίδα παρέλκεται τοσαύτην ὥστε Ἑλληνικὴ οὐ-
»δεμία ἂν μιν πυρὶν ἀποκρατήσῃ. Οἱ δὲ Σκύθαι ἀγόμενοι τῇ πυρὶν ὡ-
»ρύνονται. Τοῦτό σφι ἀντὶ λουτροῦ ἐστὶ“.

3) History of Herodotus. A new english version by George
Rawlinson. New edition, vol. III. p. 55, note 6.

roșite în foc, erau pe de altă parte, affumarea cu fructul unei plante, pe care vedurăm mai sus că Massagetii o aruncau pe foc spre a se îmbăta din fumul ei, cântându și jucându în beția lor.

Acea plantă ară fi deră chiară cânepa, *κάνναβις*, ce cresce, și de sineși și semănată, în Scythia; care se adduce cu inul, deră e multă mai presusă decotă dînsul prin grossimea și înălțimea ei, și din care Thracii își făceau veșminte întocmai ca cele de in⁴⁾.

Este de creăut că Pomponiū Mela, autorul predilectă allă d-lui Bolliac, împrumutase sciința sa de la Herodotă, cândă ne spune că «locuitorii Thraciei nu cunosceaă usulă vinului, ci că, «măncându, ei se așeăă împrejurulă focului, «aruncaă pe jaratecă nesce seminte și prin miro-sulă loră destepăă într'înșii o vesseliă analogă «cu a beției»⁵⁾.

Din același usă pare a proveni și numele de *Καπνοβάτοι* (derivată din *καπνός*, *fumă*) pe care Strabo

4) Herodoti lib. IV. § 74 : "Ἔστι δέ σφι κάνναβις φουμένη ἐν τῇ Ἰλῳρῃ πλὴν παλῦττης καὶ μεγάλους τῶ λίνῳ ἐμφερεστέτης· ταύτη δὲ πολλὰ ὑπερφέρει ἢ κάνναβις. Αὕτη καὶ αὐτομάτη καὶ σπειρομένη φύεται, καὶ ἐξ αὐτῆς Θρήϊκες μὲν καὶ εἴματα ποιεῦνται τοῖσι λινέοισι ὁμοιότατα . . ."

5) Pomponii Melae, de situ Orbis lib. II. cap. 2 : „Vini „usus quibusdam ignotus est : epulantibus tamen ubi super „ignes, quos circumsident, quaedam semina ingesta sunt, si- „milis ebrietati hilaritas ex nidore contingit“.

ne, ⁶⁾ într'ună passagiū camū incurcatū, illū dă locuitorilorū Moesiei, d'a stânga Dunării.

Și Plutarchū, seū pôte unū altulū ce a luatū numele lui Plutarchū spre a scrie nnū micū trattatū despre «*Numirile riurilorū și munțilorū și despre celle ce se găssescū într'insele*», vorbindū de riulū Hebru allū Thraciei (Marīta de astă-đi), arrată că «în acellū riū se nasce o plantă assemēnată cu «șovêrfulū ⁷⁾, ὀριγάνω παρόμοιος, alle cārī cāpētiie Thraciī le cullegū spre a le arrunca în focū, dupe ce «suntū sātui de măncare, și absorbindū prin desse «aspirațiuni fumulū seū mirosulū, care se ridică «dintr'insele, se îmbētă și pică într'unū somnū «adūncū.» ⁸⁾

Pliniū cellū bētrănū schimbă și soiulū plantei și scopulū fumigațiunilorū scythice, cândū ne

6) Strabonis geographicarum lib. VII cap. 3. § III. „Λέγει δὲ τοὺς Μυσοὺς ὁ Ποσειδώνιος καὶ ἐμψύχων ἀπέχεται κατ'ἐσέβειαν, διὰ δὲ τοῦτο καὶ θρεμμάτων μελιτι δὲ χρῆσθαι καὶ γάλακτι καὶ τυρῶ ζῶντας καθ' ἡσυχίαν, διὰ δὲ τοῦτο καλεῖσθαι θεοσεβεῖς τε καὶ καπνοβάτας“. — § IV. „Τὸ δὲ δὴ καὶ θεοσεβεῖς νομίζειν καὶ καπνοβάτας τοὺς ἐρήμους γυναικῶν σφόδρα ἐναντιοῦται ταῖς κοιναῖς ὑπολήψεσιν“

7) Doctor A. Fêtu în Enumerațiunea speciilorū de plante cultivate în grădina botanică din Iassī pēnē la anulū 1870 p. 42 (estrasū din *Revista Sciintifică*).

8) Plutarchi fragmenta et spuria, edid. Fr. Duebner. Paris 1855. p. 82 : Περὶ ποταμῶν καὶ ὁρῶν ἐπωνυμίας καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς εὐρισκόμενων. §. III. 3: „Γεννᾶται δὲ ἐν αὐτῷ (τῷ προειρημένῳ ποταμῷ “Εβρῶ) βυτάνη παρόμοιος ὀριγάνῳ, ἧς τὰ ἄκρα δρεψάμενοι Θράκες ἐπιτιθέασιν πυρὶ μετὰ τὸν κόρον τῆς δημητριακῆς τροφῆς, καὶ τὴν ἀναφερομένην ἀναθυμίασιν δελόμενοι ταῖς ἀναπνοαῖς, καρποῦνται καὶ εἰς βαθὺν ὕπνον καταφέρονται“.

spune, urmându întru acesta unui medică grecă numitū Apollodorū, că barbariī, spre a'și scăde volumulū splinei și a se face astū-feliū din ȕi în ȕi mai sprintenī și mai vërtoși, aspiră pe gură fumū de săbiuță ⁹⁾ (cypirus est gladiolus, ut diximus, radice bulbosa...) și nu essū pènē a nu fi făcutū în fiă-care ȕi o assemené aburélă ¹⁰⁾.

Déca barbariī luī Apollodorū suntū totū aceīa cu Massageții și Scythiī luī Heródotū, cu Capnobatiī moesiī ai luī Strabone, cu Thraciī luī Pomponiū Mela și ai falsulū Plutarchū, apoi trebuiă să recunóscemū că tóte popórele Scythieiī aū practicatū fumigațiuni de diferite specii, cu scopulū, unele d'a se învesseli, după mėsă, spre a cānta și a juca; altele, spre a se addormi; altele, spre a'și întreține sănătatea. In primulū casū, ei sorbiaū fumū de cânepă, în allū douilea, aburū de șovêrfū, în ultimulū în fine se affumaū cu pêrlélă de săbiuță.

Dérū toți scriitorii vechi cari ne aū păstratū tradițiunea acestui usū, ne affirmă totū-d'o-dată că barbariī arruncaū d'a dreptulū pe focū plantele affumătóre și le absorbiaū mirosulū stāndū în prējma focului. Nicăieri dérū nu e vorbă de pipe și de lulelle.

9) Doctorū A. Fětu, loc. citat. pag. 51.

10) C. Plinii Secundi naturalis historiae lib. XXI § LXIX „Quod ad cypiron attinet, Apollodorum quidem sequar „qui negabat bibendum: mirumque tradit, barbaros suffitum hujus herbae excipientes ore, lienes consumere „et non egredi die omni, nisi ab hoc suffitu: vegetiores „enim firmioresque sic etiam in dies fieri.“

Prin urmare chiară d'amă vré, spre a face plăcere d-lui Bolliac, să recunoscem că și Daciū fumaū ca Thraciū lūi Pomponiū Mela, apoi totū n'amă avé de unde scôte, că «ei fumaū din lulea».

Abié decă resfoindū prin rețetele medicale alle bătrânului Pliniū, găsimū că : «fumulū rădăcinei uscate de podbélă séu de limba-vecinei ¹¹⁾» («*bechion quae et tussilago dicitur*»), fiindū aspiratū printr'o *trestia* și înghițitū, vindecă, dupe cumū se crede, tussea învechită ¹²⁾.)»

N'arū fi ôre, vē întrebū, camū multă cutedare de a preface *trestia*, *arundo*, răpcigoșilorū lūi Pliniū, într'o «dulea cu țeva subțire», la care, în puterea unei imaginațiuni archeologico-iatricalo-poetice, amū închipui că Traianū ossândisse pe sërmanii Daci, ofticați de nempăcatele lūi prigoniri?

Numai astū-feliū s'arū puté ânsé esplica pentru care cuvântū Daciū, despre cari, — cumū ne îndreptățează d. Bolliac — «nu mai este îndouielă că fumaū, că fumaū din lulea prin vre unū feliū de țeve subțiri care n'aū pututū să reziste pênē la

11) Doctorū A. Fētu. loc. citat. p. 30.

12) C. Plinii Secundi lib. XXVI § 16 : — „Hujus (*bechion et alio nomine chamaeleucen, aridae cum radice fumus per arundinem haustus et devoratus, veterem sanare dicitur tussim.*“ La cartea XXIV § 85, totū Pliniū spune despre acéstă plantă că i se arde rădăcina pe cărbunī de ciparosu și la casurī de tusse învechită, se aspiră fumulū printr'o pîlnie (*per infurnibulum*).

«noi», cumă Dacii nu ni se presintă toți, cu luleoa în gură, pe columna din forul lui Traianu.

Fiindă că ânsă se vede că architectulă Apollodoră a uîtată să ne păstreze, în bas-reliefurile sêlle, acellă *netăgăduită* instrumentă întrebuințată de Daci pentru fumată, ceremă voiă d-lui Bolliac a descrie aci, în câte-va cuvinte, lulellele ce d-lui a descoperitū la Vodastra, la Hunia și la Piscu-Crassani, numai și numai spre a îndeplini o așa regretabilă lacună a archeologiei dacice.

Din două lulelle care sunt întregi în colecțiunea de vase prehistorice a d-lui Bolliac, una are forma foarte comună a lulelleloră ardelenesci, cu o buză teșită în partea despre țeva și cu trupul tăiată în optă laturi pe din-aforă; alta are cōda addusă melcū și unū ornamentū în zigzagū să pată în jurul gurei. Amendouă sunt de lută negru.

Cătū despre «obiectele prehistorice de pămētū, «în forme rotunde și mai lătărețe, seci înlăîntru, «ne avēndū decătū o singură gaură d'assupra», și pe care d. Bolliac le crede a fi «umflate prin suflare» și a corespunde cu narghiléoa portativă a Persiloră, mărturissimū că nu numai elle nu concordă întru nimicū cu practicele affumătore attribuite Thraciloră de către autorii antici, dērū âncō nu presintă nici una din condițiunile materiale care să înlesnescă orî-ce feliū de fumatū. Abié

déca arū puté servi ca unū feliū de candelles , de faptură cu totul primitivă.

Inchipuiescă'și cine-va două scoici de lutū arsū lipite una de alta pe muchi și avēndū d'assupra unuia din țesturi, o mică găurice care pune cavitătea țesită a obiectului în comunicațiune cu aerulū exteriorū. Staū de mă întrebū cumū a avutū răbdare d. Bolliac să vire prin acea mică găurice și tutunū și éscă aprinsă? Eū bănuiescū că Daciū,—orī-cătū de multū le-arū fi plăcutū luleua,—ba chiarū și d. Bolliac , s'arū fi lipsitū de fumatū d'arū fi fostū siliți totū mereū să împle și să aprindă o astū-feliū de narghilé, stāndū apoi cu gura căscată d'assupra ei ca să aspire ibrișimulū de fumū ce pōte esși pe acea microscopică găurice.

Ierte-ne dérū autorulū articolulū despre: *Usulū fumatulū din timpū prehistorici*, a'i mărturisi că descoperirea sa de *narghilele prehistorice* ne a addusū fōră voiă aminte o scenă glumétă dintr'o veselă comediă jucată la theatrulū *Palais-Boyal* din Paris ¹³⁾, în care unū archeologū passionatū din provinciă, Președinte allū Academiei din Etampes, descopere și ellū în gunoīulū din poiana, unū mânerū de vasū. . . . casnicū, pe care 'lū botéză de lacrymatoriū. . . . allū decadenței, întrebuințatū de Romani în momente. . . . de jalnice expansiuni.

13) *La Grammaire*, comédie-vaudeville par M. M. E. Labiche et A. Jolly 1866.

În privința lulelelor prehistorice ânsé aû apucatû alți archeologi înainte Președintelui comitetului nostru archeologic, descoperindû în mai multe părți ale Europei appusane, pipe, amestecate printre obiecte antice.

La 1786, în Burwein, lângă Conters (cantonul Grisonilor în Elveția), s'aû descoperitû douë hârdaiașe de bronzû care conțineau brăcări de aurû, fibule séu chîiotori în spirale, monete Massaliote, unû vassû de argintû și nesce *micî pipe* pe care le-aû cređutû pe atunci a fi instrumente de alle augurilor romani, deși cele mai multe din obiectele d'acollo parû a fi fostû de formă barbară ¹⁴⁾. Totû în Elveția s'aû mai găssitû adese asemenea pipe: una de pămêntû, la Morges; alta de ferrû, la Augst; una totû de ferrû, la Develier printre ruine romane; âncô una de ferrû s'a descoperitû la 1854 sub trunchiul unû vechiû stejârû din pădurea de la Faoug lângă Avenches; totû aci, în vechia cetate Avenches, la patru-spre-dece picîore adûncime, împreună cu ollăriă purtândû inscripțiuni latine, s'a găssitû și o pipă de lutû, de o formă cu totul originală, de vreme ce închipuiesce o mână cu mânecută încrețită, ținendû unû paharû conicû.

Âncô și în ruinele romane dela Lausanna și în cele dela Saint-Prex, între Rolle și Morges, s'a aflatû câte o pipă de ferrû; êrû d. Baronû de Bon-

14) Roeder und Tschärner, Der Kanton Graubünden.

stetten, care rapportă toate aceste fapte și dă chiar desemele acellor pipe, nu se poate opri d'a începe descrierea lor prin aceste cuvinte : «Risum teneatis ! Iată încă pipe !» ¹⁵⁾ Printre archeologii elvețiani, renumitul Troyon, ne mai putându-se îndoi de anticuitatea acestor obiecte descoperite printre remașite ale timpilor vechi, a emis opiniunea că ele ar fi jucării de copii.

În Germania, și mai ales în movilele din districtele Freesen și Osnabrück, din Hannovra, se găsesc, împreună cu oile, cu topore și cu cuțite de silex, nesce mici pipe de lut, tăiate peșis la gură și pe care oamenii locului le cred a fi fost pipele de fumat ale unor genii săi uriași numiți *Aulk*, cari au fost îngropați în acelle movile, ce poartă și ele numele de *Aulkeen-Græber* ¹⁶⁾.

Ună învățată germană, d. Chr. Keferstein ¹⁷⁾, cercă să explice întrebuintarea acestor pipe, arătând că Celtii din Irlanda au fost, din epocile cele mai străvechi, în raport cu America, neîndoișoasă patriă a tutunului și a pipei ¹⁸⁾.

15) **De Bonstetten.** Recueil d'antiquités suisses avec planches lithographiées. Berne 1855. planche XIV și Supplément Lausanne 1867. planche XI.

16) **Waechter.** Statistik der heidnischen Denkmale in Hannover. Hannoversches Magazin, 1841, p. 675—685.

17) **Chr. Keferstein.** Ansichten über die Keltischen Alterthümer, die Kelten überhaupt und besonders in Teutschland. Halle. 1846 Vol. I. p. 248.

18) Despre originea americană a plantei tutunului, *nicotiana tabacum*, și despre usul străvechiu al pipei de fumat la popoarele Noului Continent, se poate consulta mai al-

În adevăr printre anticuitățile desgropate în Irlanda și Scoția, ba chiar și în Engllterra, s'au arătat adese pipe mici, căroră poporul irlandes le dă numele de *Danes pipes* (pipe danese), eră cellă scoțesă, de *Celtic* și de *Elfin pipes*, adică pipe ale Celtilor și ale geniilor Elfi.

D. Collingwood Bruce ¹⁹⁾, în scrierea sa *The roman Wall*, arată că a găsit pipe de lut pentru fumat în mai multe stațiuni romane din Anglia și chiar lângă zidul roman din Londra, în vecinătate cu Turnul (*the Tower*) ; eră d. Daniel Wilson , descrietorul anticuităților scoțese ²⁰⁾, memorându despre numeroase pipe ce s'au aflat la North-Berwick și în Irlanda, crede că usul fumatului essista la poporele celte mai nainte d'a se fi addusă tutunul din America, și că ellu se practica pôte cu cânepă și alte plante.

În Francia ânsă archeologii s'au arătat mai cu rezervă în privința pipelor ce ei au descoperit pe ici și collé, și abbatele Cochet , neobossitul explorator all anticuităților Normandiei, nu cutedă a da o provenință anteriore secolului

lesu scrierea lui Tiedemann. *Histoire du tabac* ; — studiul lui Fairholt, *Tobacco and its Association*, în publicațiunea *Notes and Queries* 1 Series, Vol. II și VII ; — Wilson, *Prehistorical man*, Vol. II ; — E. Stevens, *Flint Chips*, p. 315 și altele.

19) Collingwood Bruce. *The roman Wall*. in-8. 2. edit.

20) Daniel Wilson, *Prehistoric annals of Scotland*. 2. edit London 1863, Vol. II, p. 503.

103833

allă XVII pipeloră dé lută, însemnate cu littere și cu floră, une-oră chiară cu floră de crină, ce ellă a găssită într'ună cimitiriă romană de la Dieppe. ²¹⁾

Cu tóte acestea, d. Louandre din Abbeville crede antice pe celle găssite la o mare adâncime, în localitatea disă *la Portelette*; d. Muret din Paris păstréză în colecțiunea sa de anticuități, o pipă de ferră, care are o gaură pătrată pe laturea sa; éru în minunatulă museă de anticuități etrusce adunată de Campana și cumpérată, în mare parte, de imperatulă Napoleonă III, spre a înavuți cu dên-sulă colecțiunile archeologice alle Luvruului, era și o lulea de bronză, care se recomanda mai multă prin frumósa ei patină verde (coclélă), decâtă prin forma sa. Nu potă încredința déca ea 'și-a afflată ună locă în gravele și artisticele vitrine alle Luvruului.

Iată, pare-ni-se, starea în care se afflă adă ces-tiunea archeologică a fumatului popóreloră antice din Europa:

pentru partea orientală, începéndă dela He-brulă Thraciei, pênă la Araxulă Massagetică, at-te-stăte numeróse alle scriitoriloră antici, elleni și romani, cumă-că popórele barbare din acelle lo-cură se îmbětaă, se vesseliaă și se întăriaă, absor-bindă, d'a dreptulă, fôră pipe nici lulelle, fumulă

21) L'abbé Cochet, *La Normandie souterraine*, 2 édit, Paris 1855 p. 76.

îndesatū allū unorū plante, mai multū sēū mai puçinū cunnoscute (cânepă, șovêrfū și săbióră), pe care le aruncaū pe focū ;

prin țerrile appusane din contra, în insulele Britannice, în nordulū Germaniei și allū Franciei pôte, în Elveția, descoperiri numerôse, printre ruinele romane și prin morminte de natură îndouîôsă, a unorū mici pipe, și delutū și de ferrū, care pe alocurē portū și nume legendare ; dērū nicăieri, pe aci, doveđi scrise sēū represintațiunii plastice care să amintēscă despre usulū fumatulū prin pipe, în anticuitate, la popórele celice și teutone.

Iuliū Cesarū n'a afflatū pe Gallī și pe Bretonī fumândū ; Tacitū nu auđise că pe atunci Germaniī să fi statū cu pipa atêrnată de buză.

Permittă-ne dērū și d. Bolliac a crede că nici Traianū n'arū fi pățitū atâte nevoi spre a înfrânge pe Daci, decă 'i-arū fi găssitū scărpinându-se în capū cu luléua în gură sēū trăgêndū cu tabietū din narghilé.

Sciū că d-lui ne pôte đice : «De ce să nu fiă «pipele melle antice, decă archeologii elvețiani, cei «germani și cei englesi aū recunnoscutū toți că pipele găssite prin patriile lorū, sunt de o netă-găduită anticuitate ?»

Vom respunde la acestea, cu trei cuvinte letinesci care, deși nu sunt spuse de Pomponiū Mela, dar conținū unū adevêrū pe care totū omulū, și mai allesū archeologulū, trebuiă să'lū rumege de

şapte ori înainte de a emite o opiniune excen-
trică ; aceste cuvinte sunt : *Errare humanum est !*
Omul se poate înşela !

Nu este cu neputinţă ca miclele instrumente în
formă de pipă să fi servitŭ Celtilorŭ, Germanilorŭ,
ba chiarŭ şi Romanilorŭ, la unŭ altŭ usŭ decâtŭ
fumatulŭ, la o întrebuinţare pecare nu o cunnó-
scemŭ, precumŭ nu cunnóscemŭ întrebuinţarea
multorŭ instrumente casnice şi multorŭ mici mo-
numente ce se descoperŭ addesé sub pământŭ.

Póte éru că multe din pipele , cređute antice,
să se fi strecuratŭ acumŭ de curénd, în modŭ în-
tîmplătorŭ, prin terrémurŭ vechŭ.

Şi în adevărŭ staŭ de mă mirŭ cumŭ se face ca
pipele, presumpte antice , ce s'aŭ găssitŭ în Fran-
cia şi în ţerrile vecine, în Irlandia şi în Elveţia, să
aibă întocmai forma subţire şi uşoră a acellui
brûle-gueule de pământŭ, din care fumésă blu-
sarulŭ şi studentulŭ francesŭ ; cumŭ se face ca
celle provenite din Germania să fiă cu pântecele
borcănate ca pipa némţului ; în fine, pentru ce
chiarŭ şi lulellele d-lui Bolliac să védéscă «în
«forme, în ornamentele şi în dimensiunile lorŭ,
«o analogiă, ba chiarŭ o identitate cu lulellele ,
«disse românescŭ ?»

Ce atâta persistinţă în formele plastice locale
alle unei unelte aşa de înduioáse ?

Pentru ce óre, cândŭ moda nestatornică, cândŭ
gusturile variabile alle popórelorŭ şi alle epocelorŭ
aŭ schimbatŭ şi aŭ prefăcutŭ tóte alle omului , şi

îmbrăcămintе, și vase, și mobile, ba chiar și clădiri, pentru ce pipele singure să rămână nestămutate în disgrațioasa lor originalitate?

D'arū fi cu adevărū așa, apoi amū avē aci unū fenomenū allū spiritului omenescū care trebuiă notificatū poetilorū cellorū însetați de antithese : Pipa ne-arū arăta statornicia îndērētnică a formēi, întrupată în obiectulū care produce materia cea mai nestatornică, fumulū cellū în-veci-schimbătorū, cellū nețermuritū în momēntanele'i prefaceri !

Pe callea deschisă de d. Bolliac nu se pōte opri nici spiritulū nostru, așa de prosaicū, a nu încerca unū desghinū prin regiunile poetice alle fantasiei ; dērū Pegazulū nostru, nefiindū de o cam dată nici măcarū amețitū cu fumulū plantei îmbētătoare a Massagețilorū, spre a sci să necheze și să salte, Pegazulū ne trîntesce pe josū, și ne deșteptămū cu mirare în acea întindere, care dela Hunia Mehedințilorū, merge prin Vodastra Romanaițilorū pēnē la Piscu-Crassanii de pe Ialomiță, întindere în care d. Bolliac vede, în timpii prehistorici, «o identitate de obiceiuri, învederatā prin «formele vaselorū, alle silixelorū și alle cellorū-
«l'alte obiecte de lutū, de osū și de pétră.»

Amū auditū dicēndu-se că de câte ori pe unū negru sēu arapū, illū răpescū din Africa centralē, spre a 'lū adduce printre Europei, printre ómeni albi, acellū bietū negru multă vreme nu pōte să

deossebescă figura unui albă din figura celloră-l'altă; i se pare că toți albiă aă unulă și același chipă; trăsșurele figureloră aă o înfăcișare a-tătă de neasemuită cu ceia-ce din copillăriă, o-chiulă lui a fostă deprinsă a vedé, în câtă pentru multă timpă toți albiă i se pară identici în forme le loră fisice

Totă ast-feliu trebuiă să pățescă și archeologulă, cândă întemplarea seă noroculă lui l'a addusă a face, în timpă scurtă și fără cercetări pregătitoare, descoperiri numerose într'ună câmpă de anticuități, pênă atunci lui necunnoscute.

Ochiulă nedeprinsă a deossebi differințele ce essistă in formele și in ornamentele, care adese, —și mai allesă pentru timpă fôrte depărtați,—ca-characterisă singure producțiunile feluriteloră epoce și popóre, vede uniformitate, ba chiară identitate, în obiectele ce n'aă altă rapportă între elle decâtă analogia materiei și pôte o assemuire în destinațiune.

Témă 'mă-e că așa pățesce și d. Bolliac, cândă confunde diversele speciă de vase barbare ce d-lui a avută immensulă merită de a descoperi în acestă din urmă annă, în mai multe localități alle țerreă.

Dcă pe lăngă acea prețiosă ardóre ce d-lui depune in desgroparea și adunarea anticuitățiloră patriei, ară fi avută și timpulă de a consulta scrierile ce, prin alte țerră, aă tractată materă analóge; déca ochiulă d-lui ară voi să se deprindă cu

prețuirea caracterelor plastice ale obiectelor descoperite și ale ornamentelor ce le decoră ; negreșit că acea negură ce'lă face a vedé identitate între vase, ca cele dela Piscu-Crassanii și cele dela Vodastra, spre exemplu, ară peri și pentru d-lui, și archeologia noastră prehistorică seă barbară ară păși cu urme mai răpedi spre o clasificare rațională, care ne-ară conduce la domirirea multor puncturi înduioșe ale ethnologiei antice a Romăniei.

Fiă-ne dără permisă, la sfărșitulă acestoră neprecugetate rânduri, pe care le-amă scrisă limpedi de orice amarăciune, fiă-ne, dăcemă, permisă a ruga pe autorulă articolului despre *Usulă fumatului în timpă prehistorici*, ca, de vreme ce d-lui a întreprinsă, cu o așa lăudabilă și fericită stăruință, desgroparea de sub pământă a anticuitățiloră nôstre barbare, și decă in adevără doresce ca penna d-selle să fiă totă atătă de folositore archeologiei naționale ca și săpătorele ce d-lui essecută, atunci să bine-voiescă a urmări cu totă positivismulă și cu tătă răbdarea ce elle reclamă, assemenă pământescă lucrări, și să se ferescă de a se aventa așa desă prin regiunile închipuirii, purtată bună-ôră de fumurile archeologice ce potă esși din lulelle prehistorice.

